

ДРУШТВЕНА И ПОЛИТИЧКА МИСАО У СРБИЈИ XIX И XX ВЕКА

ДРАГОЉУБ ЈОВАНОВИЋ

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА

„ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКА И НАУЧНА МИСАО И ДЕЛАТНОСТ ДРАГОЉУБА ЈОВАНОВИЋА“

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ, ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКА И НАУЧНА МИСАО
И ДЕЛАТНОСТ ДРАГОЉУБА ЈОВАНОВИЋА

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC CONFERENCES

Volume CLXXXVI

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

Book 44

SOCIAL, POLITICAL AND SCIENTIFIC THOUGHT
AND ACTIVITY
OF DRAGOLJUB JOVANOVIĆ

PROCEEDINGS FROM THE SCIENTIFIC CONFERENCE HELD ON MARCH 29TH 2019

Accepted for publication at the 2nd Session of the Department of Social Sciences,
held on June 25th 2019, after being reviewed by
academicians Kosta Čavoški and Aleksandar Kostić

Editor

Academician

ALEKSANDAR KOSTIĆ

BELGRADE, 2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Том CLXXXVI

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

Књига 44

ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКА И НАУЧНА МИСАО
И ДЕЛАТНОСТ
ДРАГОЉУБА ЈОВАНОВИЋА

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА ОДРЖАНОГ 29. МАРТА 2019. ГОДИНЕ

Прихваћено за објављивање на II скупу Одељења друштвених наука,
одржаном 25. јуна 2019. године, на основу реферата
академика Косте Чавошког и Александра Костића

Уредник

академик

АЛЕКСАНДАР КОСТИЋ

БЕОГРАД, 2019

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Никола Сивановић

Лектура и коректура
Невена Ђурђевић

Припрема за штампу
Досије студио, Београд

Штампа
Службени издасник, Београд

Тираж
400 примерака

ISBN 978-86-7025-848-8

САДРЖАЈ

Реч уредника	9
Драган Симеуновић: <i>Особености његове политичке мисли и дела Драгољуба Јовановића</i>	13
Dragan Simeunović: <i>The Specificity of Political Thought and Activities of Dragoljub Jovanović</i>	
Зоран Р. Томић: <i>Драгољуб Јовановић о уставном питању – Поводом Нацрта устава ФНРЈ</i>	39
Zoran R. Tomić: <i>Dragoljub Jovanović about Constitution – On the Draft Constitution of FPRJ</i>	
Дарко Надић: <i>Еколошка мисао Драгољуба Јовановића</i>	49
Darko Nadić: <i>Environmental Thought of Dragoljub Jovanović</i>	
Срђан Јовановић: <i>Економска мисао др Драгољуба Јовановића</i>	61
Srđan Jovanović: <i>Economic Thought of Dragoljub Jovanović</i>	
Драган Веселинов: <i>Три недоумице Драгољуба Јовановића – Његова „Аграрна политика“ (1930) и други текстови, његова Народна сељачка странка (1940)</i>	77
Dragan Veselinov: <i>Three Dilemmas of Dragoljub Jovanović</i>	
Мира Радојевић: <i>Драгољуб Јовановић и хрватско питање (1924–1941)</i>	91
Mira Radojević: <i>Dragoljub Jovanović and the Croat Question (1924–1941)</i>	
Александар Животић: <i>Драгољуб Јовановић и СССР (1939–1941)</i>	139
Aleksandar Životić: <i>Dragoljub Jovanović and the USSR (1939–1941)</i>	
Ивана Дамњановић: <i>Драгољуб Јовановић и Шпански грађански рат</i>	155
Ivana Damjanović: <i>Dragoljub Jovanović and the Spanish Civil War</i>	
Драгомир Бонџић: <i>Драгољуб Јовановић и Београдски универзитет</i>	169
Dragomir Bondžić: <i>Dragoljub Jovanović and University of Belgrade</i>	
Александар Стојановић: <i>Драгољуб Јовановић о десничарима српској и југословенској националној усмерења</i>	187
Aleksandar Stojanović: <i>Dragoljub Jovanović and the Political Right-Wing of Serbian and Yugoslav National Orientation</i>	

Слободан Селинић: Драгољуб Јовановић у Народној скупштини ФНРЈ 1945–1947.	201
Slobodan Selinić: <i>Dragoljub Jovanović in National Assembly of FPRY 1945–1947</i>	
Александар В. Милетић: Драгољуб Јовановић и Милован Ђилас: сукоб политичких концепција	221
Aleksandar V. Miletić: <i>Dragoljub Jovanović and Milovan Đilas: Conflict of Political Conceptions</i>	
Наташа Милићевић: Судбина „сапућаника револуције“: Драгољуб Јовановић између интеграције и репресије (1944–1947)	235
Nataša Milićević: <i>A Destiny of a “Fellow Traveller of the Revolution”: Dragoljub Jovanović between Integration and Repression (1944–1947)</i>	
Срђан Јовановић: Мој деда Драгољуб Јовановић.	249
Фотографије и документи.	257

РЕЧ УРЕДНИКА

Зборник који је пред нама садржи радове који су саопштени на скупу „Друштвена и научна мисао Драгољуба Јовановића“ који је одржан 29. марта 2019. године у Српској академији наука и уметности. Скуп је одржан у оквиру циклуса „Друштвена и политичка мисао у Србији XIX и XX века“ који је својевремено покренуо академик Михаило Марковић, а који је организовао Одбор за филозофију и друштвену теорију Одељења друштвених наука Српске академије наука и уметности.

Поменути циклус инициран је са циљем да се осветли друштвени и политички живот Србије у времену које је претходило њеном стварању као самосталне и међународно признате државе у XIX веку, али и времену када је убрзаном модернизацијом настојала да се прикључи европским државама усвајајући њене вредносне и друштвене стандарде и у коме су све до Првог светског рата постављане координате вредносног, политичког, научног и образовног система Србије. Кроз појединце који су били предмет скупа поменутог циклуса назире се један заборављени, а неретко и свесно потиснути период српске историје у коме су постављени јасни циљеви који су реализовани несебичним прегалаштвом и лојалношћу државном циљу, без обзира на многа неслагања и сукобе. Чудним токовима историје Србије у XX веку многи од тих појединаца су заборављени, потиснути из колективног сећања, а неки су проглашени државним непријатељима, као што је то био случај са Слободаном Јовановићем. Таквим историјским током, који је у многим случајевима био свесно усмераван, у колективном сећању прекинут је континуитет српске историје у последа два века. Без тог континуитета, уз радикалне заокрете који су често били трагични, а понеки и недовољно јасни, тешко је разумети време у коме живимо јер нам се чини да се догађаји чији смо сведоци одигравају први пут, да немају своју предисторију, а ако је имају, она не сеже даље од неколико деценија у прошлост. Нисмо свесни да смо сведоци и учесници процеса дугог трајања који имају своје константе и цивилизацијске међаше у историјском вртлогу који може изгледати хаотичан и понекад тешко разумљив.

Српска историја од почетка XIX века као да је подељена у неколико светова који су бескрајно удаљени једни од других. Историја Србије до Првог светског рата потиснута је стварањем Југославије, а оба периода потиснута су и вредносно негирана после Другог светског рата, да бисмо у садашњем времену збуњени, идеолошки подељени, танког и супротстављеног вредносног система покушавали ове раздвојене светове да спојимо у целовиту слику коју не разумемо до краја. Ипак, у меандрима српске историје постоји континуирани ток чудесних узлета, али и несхватљивих заблуда и странпутица који, сагледани у целини, чине јединствено историјско ткиво из кога би се могле извући многе поуке и избећи будуће странпутице и трагични исходи којима је обиловала српска историја у XX веку.

Историја Србије о којој је овде реч није била условљена само глобалним политичким и геостратешким векторима. У великој мери она је била одређена делањем појединаца који су је, у већој или мањој мери, усмеравали у одређеним, често супротстављеним правцима. Хоризонти разумевања глобалног положаја у коме се налазила Србија у времену после стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, а касније и Југославије, били су до те мере различити, често инкомпатибилни, да је данас тешко уочити јединствену нит у којој би српски национални интерес био неупитна константа. И тако је остало до данашњих дана.

Политичка елита Србије XIX и XX века била је добрим делом и интелектуална елита. Сетимо се Стојана Новаковића, Љубомира Стојановића, Слободана Јовановића, Симе Марковића и других значајних интелектуалаца који су обележили политички живот Србије у распону од једног века. Међу њима је свакако и Драгољуб Јовановић, који је докторирао на Сорбони и већ у раној младости се укључио у политички живот, залажући се за трансформацију села и сељаштва, што ће до краја његовог активног политичког деловања остати непромењена путања којом се кретала његова научна и политичка активност. Демократа по убеђењу, није био по вољи владајућих система ни у предратној ни у послератној Југославији. И управо то убеђење, тачније, аутентично инсистирање на демократским узусима довешће га у сукоб са свим владајућим гарнитурима пре и после Другог светског рата. Био је затваран и у Краљевини Југославији и у социјалистичкој Југославији. И управо у тој чињеници крије се морална константа, тако ретка међу политичарима. Не одступајући од својих начела, био је спреман да поднесе све консеквенце које су та начела захтевала.

Остаје, међутим, дилема да ли је не одступајући од својих начела, за која је платио високу цену вишегодишњом тамницом и изолацијом у послератној Југославији, показао извесну политичку наивност, или је, знајући у каквом се оружењу налази, свесно одабрао свој пут знајући за његову цену и тако јавно и јасно оцртао карактер предратне и социјалистичке Југославије. Одговор на ово питање је већ сада могуће наслутити. Драгољуб Јовановић је био, рекло би се, и једно и друго. Начела којим се руководио у

свом политичком деловању нису му дозвољавала да прихвати улогу кетмана и настави своју политичку активност, без обзира на моралну цену. У том смислу би се могло рећи да је био политички наиван јер политички *modus operandi*, како је то приметио Макијавели, не укључује моралне консидације. Са друге стране, морална константа Драгољуба Јовановића остаје репер за све девијације система у којима је живео, без којег би оне можда биле мање уочљиве или не би биле на тако драстичан начин исказане.

Управо из тих разлога Драгољуб Јовановић не сме да буде предат забраву као што је то деценијама био. Скуп који му је Српска академија наука и уметности посветила и зборник који је пред нама тек су мали допринос да до тог заборава не дође.

Александар Костић

МОЈ ДЕДА ДРАГОЉУБ ЈОВАНОВИЋ

СРЂАН ЈОВАНОВИЋ

Овај текст је требало давних дана да напишем.

Бити унук Драгољуба Јовановића носи у себи огроман понос, али, истовремено, намеће и одговорност и обавезу.

Одговорност, јер је Драгољуб, нама укућанима, својим понашањем указивао на скалу моралних вредности о којој се није могло дискутовати. Стицање знања, поштење, скромност, доследност, нежност, поштовање других и њиховог мишљења, и коначно, једнакост међу људима, ма ког порекла они били.

Деда је изашао из затвора 1956, када је мени било скоро годину дана. Одрастао сам поред њега и бака Дане. Моје најраније успомене везане су за наше заједничке шетње, одласке у оближње паркове где су деца са којом сам се играо говорила неки други језик од онога на коме се разговарало у нашој кући.

Када је сазнао да сам се родио, Драгољуб је из затвора мојој мајци послао писмо у коме је рекао да је то био најсрећнији дан у његовом животу, али јој је и поручио да васпитавање мора да почне већ од првог дана и да француски треба да буде језик нашег домаћинства.

Свој животни кредо *nula dies sine linea* спроводио је и са мном, од малена. Добро се сећам своје опчињености његовом писањем машином од које се није одвајао. Памтим како сам стално наваљивао да ме пусти да и ја нешто куцам. Када сам стасао до предшколског узраста научио ме да баратам њоме. Али, то је имало своју цену. Смео сам да куцам само нешто што би имало смисла. Бака Дана је имала задатак да ме научи азбуку, деда ме је упућивао у латинске пословице које су излазиле у сваком броју тадашњих *Књижевних новина*, а ја сам их поносно прекуцавао на машини. Тиме је постигнут троструки циљ.

Преслишавање пословица и осталог стеченог знања одиграло се иза куће, на веранди, уз пастирски доручак или ужину: бели овчији сир,

сланину и бели лук. Много година касније схватио сам да су за њега то била и сећања на детињство у Пироту.

У кући је често било гостију који су, скоро по правилу, доносили неку храну. Били су то храбри људи, углавном из његовог родног краја, који су претпостављали да Драгољуб и породица живе без икаквих примања. Разговарало се тихо, готово шапатам – *meza voce*. Знало се да је породица која је одлуком државних органа усељена у нашу кућу 1947. године, после дединог одласка у затвор, имала задатак да нас прислушкује. Игром случаја, та породица је имала сина мојих година. Иако наведеном одлуком коришћење дворишта наше куће није било споменуто, нови комшија се у њему свеједно играо, баш као и ја.

Треба замислити муку бака Дане да ми објасни да осим делимичне језичке баријере постоје и други разлози због којих бих друштво требало да тражим у суседним двориштима. А мени се баш комшија допадао, поготову што је њему његова бака, пре изласка у двориште, увек давала нешто чиме ја никада нисам био нуђен: комад хлеба намазан свињском машћу и присут алевом паприком! (Његова бака је иначе остала у нашој кући пуних 37 година, још дуго пошто се остатак њене породице одселио).

Драгољуб је био „жива енциклопедија“. Не само што је знао одговоре на сва питања, већ је цитирао и ауторе и њихова дела. Уз то је говорио са примесама позоришне уметности. Речју, био је врхунски говорник. Стога не чуди што су многи били жељни да чују његово мишљење, да га упитају за савет или реше неке своје дилеме. Бака Дана је, између осталог, била и дедин секретар и телохранитељ. У жељи да га заштити од бројних поштовалаца, она је одлучивала ко сме у кућу, колико сме да се задржи и када разговор треба да се заврши.

Када сам кренуо у школу из дедине куће прешао сам у родитељску. Моје најлепше успомене из тог периода, везане су за обавезни недељни ручак код баке и деде. Мој отац и Драгољуб би после ручка водили разговоре до у ноћ. Омиљене теме биле су везане за српске династије, дворске сплетке, и догађаје углавном из периода пре рата. Ја сам као омамљен слушао те приче – не толико због тематике која ми као дечаку није била претерано занимљива, већ због ненадмашног ораторства и дединог и татиног. Било је ту и врло смешних прича из дединих студентских дана у Клермон Ферану, када би имитирао наше студенте који су тек дошли тамо и натуцали француски.

Радо виђен гост у дединој кући био је господин Вељко Ковачевић, његов велики пријатељ и бранилац на суђењу. Њих двојица се у кући обично нису дуго задржавали. Деда би обукао капут, ставио шешир на главу и они су одлазили у шетњу. Увек их је, са извесног одстојања, пратио неки непознат мушкарац.

Тај исти непознати, или неки други човек истог занимања, био је присутан и у Ровињу где смо летовали. Међутим, наша летовања у Ровињу више памтим по решавању укрштених речи. Ту је деда опет кроз мале „уцене“ постигао са мном више циљева: утољавао је моју глад према загонеткама, учио ме да пишем и читам, уливао ми нова знања. Наиме, ја сам стално био љут што он зна одговор на свако питање, а ја готово ни на једно. Онда би ме он, по завршеном решавању испитивао све изнова и тиме ми показао да и ја могу штошта да научим, ако се само мало потрудим.

У дедином дневнику пише, поводом наших ровињских шетњи: „Ја га стално терам да са Даном вежба писање и читање књига, а он мене стално тера да га, док шетамо, испитујем таблицу множења; у њему чучи трговац...“.

То предсказање се и обистинило – дипломирао сам међународну трговину 20 дана после дедине смрти 1977. године! Своја предсказања деда је изнео и у Скупштини 1947. године, поводом нацрта првог петогодишњег плана. Камо среће да је неко тада имао разумевања за његове коментаре.

Београдске шетње, осим паркова, ишле су у правцу француске школе коју сам похађао од најранијег детињства. На повратку, деда и ја смо свраћали у једну посластичарницу. Ту би деда са власником у једном ћошку размењивао мисли док сам ја јео заслужени колач. Много касније сам сазнао да је посластичар исто „одлежао“ због другачијих погледа на тадашњу стварност.

Шетње су биле и аутобусом на Нови Београд, до зграде Савезног извршног већа, где је деда сваког првог у месецу одлазио да прими коверат – помоћ која му је додељена после година административне борбе са тадашњим властима. Службеница је од деде увек добијала кесу са бомбонама.

Крајем педесетих и почетком шездесетих година у Београду су све теже кућне и баштенске послове углавном обављали мушкарци са Косова и Метохије, људи неписмени, скромних знања, и претежно албанског порекла. Сваки крај је имао своје, популарно речено Шиптаре. Кад год би дошли код нас, ја сам им био „помагач“ у дворишту. После тога бисмо заједно доручковали у режији бака Дане. У сећање су ми се дубоко урезале њихове радом напаћене руке и реченица коју је један од њих, Фејзула, упутио мојој баки: „Ви сте једина госпођа код које радимо која нас ословљава нашим именима – све остале, сваког од нас, без разлике, зову „Алија“...!“. Онда би дошао деда и питао како су им породице којима су слали скоро све што би у Београду зарадили.

Сваки друг или другарица које сам током година доводио код бабе и деде, пролазио би упознавање са дедом, где би деда непогрешиво, на основу презимена, погађао из ког краја земље породица дотичног потиче.

Касније, када сам већ био у вишим разредима основне школе, и када је утицај околине на моје васпитање полако преузимао примат, догодило се нешто за мене незаборавно. У Ровињу, једног кишног летњег дана, у суседству сам играо карте са другарима. Деда је дошао да ме зове на ручак. Ја сам мало закаснио, али када сам стигао деде није било. Питам баку где је деда? Рекла је: „Он неће да једе зато што си ти играо карте; да би деда јео, мораш да обећаш да никад више нећеш играти карте“. То је био Драгољуб – бескомпромисни моралиста.

А док се јело, за столом су владала правила: морало се седети право, никако погрбљено – иначе би допрла команда: „дроит!“ (исправи се); свеж хлеб се није јео – само стар, препечен; није се пило ништа уз оброк и храна није смела да остане у тањиру. Светла нису смела да горе у просторијама у којима нико није боравио.

У мом даљем одрастању, када год сам био пред искушењима и дилемама о подухватима које сам намеравао да предуздем, увек бих одлазио у „колонију“ (Професорска колонија је крај Београда где је Драгољуб 1926. саградио кућу на кредит код тадашње Хипотекарне банке) на консултације. Одатле бих се враћао кући увек са додатним адреналином, а богоми, често и са „црвендаћем“ (који би ми бака кришом гурнула у џеп). Деда је нетремице слушао моје приче, моја усхићења и моје планове. Ословљавао ме је са „мон гранд“ (мој велики). Безрезервно ме је подржавао у свим мојим замислима.

Можда смо нас двојица имали најближи контакт када ми је било 19 година, у пролеће 1974. Постао сам бруцош и коначно сам прионуо да учим из све снаге. Од самог почетка студија имао сам одговоран однос према Факултету, марљиво сам припремао и оне предмете који ме нису занимали. Негде у подсвести стајала је слика деде како ноћу устаје, пали стону лампу, прилази радном столу да запише пар речи и враћа се у кревет. Тада сам ваљда сазревао и схватио одговорност коју имам према културном наслеђу породице, у првом реду према деди. У шали су ми још као малом говорили: „Ако будеш пола као отац и четврт као деда, бићеш добар...!“

Током студија, а и раније, паковао сам деди самоиздане књиге (*Вегрине* и *Медаљоне*) и носио их на пошту, близу куће. Свако је добијао примерак књиге на поклон, са посветом аутора. Доводио сам и другаре у помоћ. Нисам сигуран да су родитељи другара знали које књиге њихова деца пакују. Мени је отац говорио у шали: „Имаш невиђени таленат да се увек најбоље дружиш са удбашком децом!“ Тај посао паковања и експедиције је остао у лепом сећању и другарима и мени, и то не само због разних облика чашћавања од стране бака Дане, него и због симпатичне (нешто старије) девојке на поштанском шалтеру, којој смо се наизменице удварали.

Касније, када сам био при крају студија и већ имао визију како ћу да „освојим свет“ одлазио сам код деде и нашироко му објашњавао своје планове, на истој оној веранди где смо јели пастирски доручак много година раније. Он ме је у свему подржавао и подстицао. Нисам сигуран колико је прецизно поимао све моје еуфоричне изјаве, али ме је та енергија, увек иста, која је из њега избијала, носила и много година касније, када деде више није било.

Последње године дединог живота вид му је нагло ослабио због катаракте. То је утицало на опште слабљење дединог здравља. Он је био очити пример да „глава управља телом“. Бака му је читала и записивала његове мисли. Телевизија му је постала основни извор информација – он који је у Професорској колонији био познат по томе што је читао новине ходајући улицом, враћајући се са пијаце.

Док су бака и дека на телевизији гледали разне скупштинске извештаје, увек бих чуо бакин коментар: „Ево га, и овај чита!“ Тиме је алудирала на чињеницу да су наши послератни политичари, такорећи без изузетка, читали унапред им написане говоре; за разлику од Драгољуба који је својевремено у Скупштини сатима говорио без икаквог подсетника.

Људи су и даље долазили, тражили да га чују. Бака је ту постала скоро непријатна. Улазила је у собу и терала људе напоље. Деда је уносио себе у сваки разговор, баш као и глумац на сцени. То га је умарало. Оно чиме је слушаоце пленио, поред силних података „из прве руке“, је благост коју је деда са собом носио. За очекивати је било да ће човек коме је толико неправде нането бити пун горчине.

Никада га нисам чуо да се погрдно изражавао о било коме; бака је била та која је „пљувала ватру“. Када би дошло до шкакљивих тема увек би говорила шта су нам „они“ урадили...све то, наравно, на француском.

Када му је здравље већ озбиљно било нарушено, више пута сам њега и баку возио у Земунску болницу. После једне такве вожње више се није вратио кући. То ми је отац саопштио са сузама у очима – јединима које сам икада видео на његовом лицу.

Сахрана је обављена у кругу најуже породице. Смрт је објављена у *Полицији* пошто је деда већ сахрањен.

Бака Дана је умрла годину дана касније, испунивши херојску мисију Драгољубовог најбољег друга.

Ни он а ни она нису дочекали да својом кућом несметано располажу; надживели су их сустанари! А надживео их је и силом наметнут заборав имена Драгољуба Јовановића.

У току одрастања дете навикне на понашање своје околине и мисли да другачије не може бити.

Ја сам тако врло брзо схватио да, осим тихог разговора у кући, теме из куће не треба ни износити. Мислио сам да је нормално имати сусанаре у сопственој кући и делити са њима једино купатило. Нисам ни помишљао да се нешто може добити или остварити без „чекања у реду“, или преко везе. Добити стан преко предузећа – то се дешавало само родитељима других. Бесплатне карте за фудбалске утакмице и премијерне филмове у боји у Дому удбе имао сам част да гледам само као гост неких мојих другова. Све у свему, бити грађанин „другог реда“ на неки начин је за мене била прихваћена теза.

Са мојим сазревањем постајало је све теже, а сукоби у мени бивали су све јачи и јачи. У школи сам слушао једно, у кући сазнавао сасвим друго о истим догађајима из наше савремене историје. Али, нажалост, од нас ђака се очекивало да као папагаји на часу декламујемо оно што је у уџбеницима писало. Ја сам знао другачију истину, али сам о томе морао да ћутим и да се понашам као и остали.

Мој отац је изрекао једну антологијску реченицу:

„У комунизму се сви, на овај или онај начин проституишемо....(краћа пауза)...осим Драгољуба!“ (Али, он је дебело платио, додајем ја).

Моји другови нису знали ко је Драгољуб. Мислим да ни многи родитељи другова то нису знали. Најближе што би неко рекао је: „А то мора да је Драги Јовановић“ (сваки коментар је излишан). Власт се постарала да се његово име избрише из колективне народне меморије. Нас управо такав однос власти према Драгољубу обавезује.

Ту обавезу имамо не само према њему, него и према јавности, народу и историји.

Ми пре свега морамо обзнанити сва његова дела и на тај начин их ставити на располагање најширој публици. Сматрамо да је то наша грађанска дужност и допринос за ревидирање званичне писане историје поратног периода.

Друго, ми морамо „натерати“ истраживаче да се, пре свега, баве Драгољубовим опусом. Зашто натерати? Зато што је Драгољубово име заташкавано, као и сам период у коме је он деловао. Зато што је историја о том периоду до скоро писана без сведочанстава сведока – неистомисљеника. Зато што је поратни развој друштва и политике укинуо одређене класе, сталезе и школе мишљења.

Сходно томе, истраживачи, нарочито млађе генерације, најчешће не својом кривицом, не могу ни знати за Драгољуба. На нама је да им помогне-

мо да обраде цео тај период и да дају своје критичко мишљење, укључујући и Драгољубова сведочанства.

Коначно, нећемо да Драгољуб остане грађанин другог реда. Желимо да му припадне место које заслужује у историји нашег народа. Нека му суде интелектуалци „у слободи од страха“, како је говорио Драгољуб, у друштву у коме деликт мишљења више не постоји.

Драгољубових сељака, задругара и сељаштва више нема. Нема ни политичких партија које су они оснивали и подржавали.

Интелектуалаца Драгољубове генерације који су га ценили и поштовали такође одавно нема.

Зашто онда скидати маховину са његовог имена?

Одговор на то лежи у његовим делима.

ФОТОГРАФИЈЕ И ДОКУМЕНТИ

Драгољуб Јовановић, 1931. године

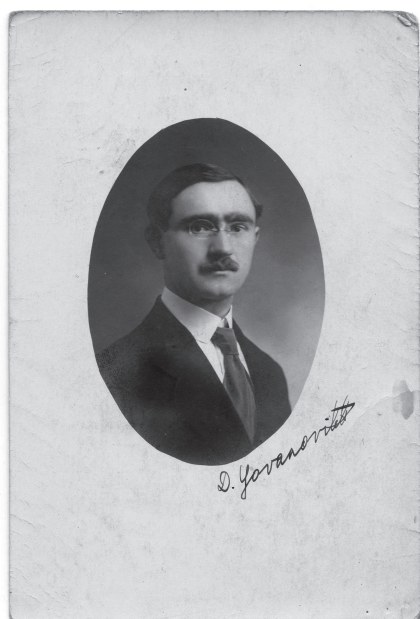
Ђаци социјалисти у Пироту 1911. године,
Драгољуб Јовановић, Милутин Цанић и Милутин Ристић

Драгољуб Јовановић, Солун 1916. године

Српски студенти у Клермон-Ферану, 1917. године
(Драгољуб Јовановић, други ред, стоји)

Драгољуб Јовановић, Париз, 1919. године

Одбор српских студената, Париз, 1918. године
(Драгољуб Јовановић први слева)

На међународном конгресу социјалне политике у Прагу, 1924. године.
Драгољуб Јовановић, Милош Ђ. Поповић, Божидар Аџија и Сретен Кужељ

Фотографија са групног претреса пред
Државним судом за заштиту државе, 1929. године

Са супругом Даном и ћеркама Бојком и Дафином,
интернација, Тугин, 1933. године

Збор у Јагодини, 1936. године

Са збора у Мојковићу, 1938. године

По повратку из Шпаније, 1938. године

Дочек у Пироту 1939. године, после 14 месеци затвора

Belgrad, den 5. November 1942. 18
14

V o r b e r i c h t !

.....

Die Abwehrstelle Belgrad teilte mit Schreiben vom 2.10.1942 hierher mit, daß in Klärung der Verbindungen des bekannten jugosl. Kommunistenführers Dr. Dragoljub J o v a n o v i ć, der bulgarische Staatsangehörige Aleksander S t a m e n o f f - T a n ć i ć aus Pirot festgenommen wurde. Die Festnahme erfolgte in Bulgarien. Der Genannte wurde im Einvernehmen mit den bulgarischen Militärbehörden nach Belgrad überstellt und ins Wehrmachtsgefängnis eingeliefert. Von dort ist der Häftling zu übernehmen und die Angelegenheit von hier zu bearbeiten.

Im gleichen Schreiben nimmt die Abwehrstelle Belgrad Bezug auf 2 Schreiben vom 22.1. und 14.3.1942. Diese Schreiben befinden sich bei dem Aktenvorgang C 125 Nikola Č o p i ć. Č o p i ć ist nach dem Inhalt des Aktenvorgangs C 125 am 20.12.1941 von der serbischen Spezialpolizei, wegen kommunistischen Umtrieben festgenommen und am 6.1.1942 wieder entlassen worden. Die Entlassung erfolgte deshalb, weil dem Č. eine strafbare Handlung nicht nachgewiesen werden konnte.

Nach genomener Rücksprache mit W-Sturmabführer S a t t l e r, ist S t a m e n o f f - T a n ć i ć aus dem Wehrmachtsgefängnis zu entnehmen und in das Polizeigeängnis zu überstellen. Seine Vernehmung ist durchzuführen.

Die deutsche Gesandtschaft ist von der Festnahme des S t a m e n o f f - T a n ć i ć in Kenntnis zu setzen.

Nach dem Schreiben der Ast. Belgrad v. 2.10.1942 soll sich der bekannte Kommunistenführer Dr. J o v a n o v i ć als Hirte verkleidet bei einem Bauern im Dorfe Gnjilan, b. Pirot, aufhalten. Ein gewisser P e r o v i ć sei vor einigen Tagen aus dem Walde zurückgekehrt und soll sich in Sorinska-Banja aufhalten.

Die genannten Orte liegen bei Pirot auf dem von der bulg. Militärbehörde besetzten Gebiet. Es kann daher von hier dort nichts unternommen werden.

- 2 -

118

Stameno ff - T a n ċ i ċ wurde bereits am 29.11.1941 vernommen. (Übersetzungsprotokoll Ste. 12 und 13 d. Akte).

Bei dieser Vernehmung gab P. lediglich zu, von Dr. J o v a n o - v i ' c entgegen genommen zu haben, seinen Anhängern zu sagen, daß sie friedlich bleiben sollen und keine Aufstände zu machen. Später jedoch habe Dr. J o v a n o v i ċ die Anordnung gegeben, daß es notwendig sei, im Pyroter-Kreise sich den Kommunisten anzuschließen. Diesen Auftrag hat St.-T. an seine politischen Freunden weitergegeben. Außerdem gibt er zu, an Dr. J o v a n e v i ċ- Briefe übermittelt zu haben. Weiter hat er an einen gewissen G e n o v s k i den Auftrag von Dr. J o v a n o v i ċ weitergegeben, daß dieser mit der russischen Gesandtschaft in Sofia Verbindung aufnehmen soll, eventuell über die Kommunisten mit Moskau direkt.

Es steht somit fest, daß St./T. die illegale Betätigung des Dr. J o v a n o v i ċ unterstützt und auch den Erfolg gewünscht hat. Vernehmungsbericht des St.-T. ist beigelegt.

Sturmschaff
Sturmschaffführer.

Der Befehlshaber der Sipo u. SD
in Belgrad

Belgrad, den 11. November 1942.

- IV A 1 - 2695/2 - GÜ. -

Br.Nr. 9458/42.

1.) Kanzlei schreiben: *mlj*

An den
Bevollm. des Auswärtigen Amtes
beim Militärbefehlshaber
- Deutsche Gesandtschaft -
in B e l g r a d .

Versandt am. 16. X. 1942
Anl. *1* *11*

Betrifft: Den bulgarischen Staatsangeh. Aleksander T a n ċ o v ,
(T a n ċ i ċ), Handelsvertreter, geb. am 22.3.1895
in Pirot und dort wohnhaft gewesen.

145, Bds 1-23

Der Hoehre SS- u. Polizeifuehrer
 Der Befehlshaber
 Der Sicherheitspolizei und d. SD
 u. Beograd
 - Ispostava Niš -
Del.Br.: 1457/42 - Predmet 718

Štambilj:
Der Befehlshaber
Der Sicherheitspolizei und d. SD
u. Beogradu

Primljeno: 1.9.43;paraf BR....
Br.Del.: 0468/42 Paraf:BOR....
Odeljenje Referat Referent
IV IV A 1 Paraf:F...
Paraf: MAR(MON) 9.9.43 paraf:nečitak

Štambilj: Kancelariji rukovodioca odeljenja IV

An den Befehlshaber der Socherheitspolizei und des SD - IV A 1 -

B e o g r a d .

Predmet: Dr.Dragoljub JOVANOVIĆ;zvani "Majstor",bivši profesor
univerziteta i vodja komunističke zemljoradničke par-
tiје Jugoslavije.

Veza: Tamošnji akt od 23.8.43 - IV A 1 - 2646/42 - Br. 9458/42
J - 253-

U vezi napred navedenog bilo je već izvešteno na dan
 26.2.43 pod istim oznakama predmeta.

U medjuvremeno se nije moglo ništa drugo utvrditi. JO-
 VANOVIĆ se nalazi,prema jednom izveštaju nemačkog štaba za vezu,
 kod I Bugarskog kraljevskog štaba korpusa;u okolini Pirota. Na-
 stojava-se da se isti uhapsi i prilikom uspeha podneće se izvešta
 nepozvano.

Štambilj: IV A 1 - 2646/42 - 2860/42
9458/43 od 24.8.43 ponovo podneti 20.9.43

Predmet Priključeno.....

J 253 Nije pronađeno :Molim priključiti paraf BR..

WIENECKE s. r.
 SS - Obersturmfuehrer

Sa poledjine:

- IV A 1 Beograd;20.9.43;
1. Ispostava Niš nastojava da se uhapsi Dr.Dragoljub JOVANOVIĆ
 i ista će izvestiti o uspehu nepozvano.
 2. Kancelariji IV A 1,delovodnik, Paraf B;... Kartoteka /K/ GU...
 3. Registraturi:Ponovo podneti 22.11.1943.

Po naredbi
 paraf: H(CRSCH)
 SS - Sturmascharfuehrer.

paraf:nečitak

Драгољуб Јовановић у Скупштини на седници
када је прокламована ФНРЈ, Београд 29. новембра 1945.

Драгољуб Јовановић држи говор на митингу
Народног Фронта 1945. године.

M. 07. 1282

K.br. 2/47

P
P

U I M E N A R O D A

Vrhovni sud Narodne Republike Srbije dones
je dana 6 oktobra 1947 godine slede u

P R E S U D U:

Opt. JOVANOVIĆ Dr. DRAGOLJUB, biv. profesor beogradskog univerziteta, rođen 8. IV. 1895 godine u Pirotu, oca Stavra i majke Tase rođj. Djerdjević, oženjen, otac dveje dece, po narodnosti Srbin, državljanin FNRJ, neosudjivan, imovnos stanja srednjeg, sada u istražnom zatvoru

K R I V I S U:

1. Optuženi JOVANOVIĆ Dr. DRAGOLJUB i GAŽI inž. FRANJA što su u 1946 godini, a naročito meseca maja te godine uspostavili kontakt sa izvesnom inostranom obaveštajnom službom i to tako što je optuženi Franja Gaži—koji je već od ranije bio u toj obaveštajnoj službi i pripremio zadatak da bude posrednik između optuženog Jovanovića i odnospne inostrane agenture—počeo prenositi poruke ove agenture za njegov dalji rad sa kojim se porukama ova saglašavao i zajedno sa optuženim Gažim i sprovedio ih u delo.

Tako je opt. Gažim početkom maja 1946 godine preneo opt. Jevanoviću da rade pod firmom seljačke odnosno seljačke-demokratskog bloka opočne sa okupljanjem elemenata neprijateljski raspoloženih prema narodnoj vlasti radi rovaranja i podiranja postojećeg državnog i društvenog uređenja FNRJ. Optuženi Jevanović se sa ovom porukom saglasio odredio sebe, opt. Gažiu i Jeftu Pavića slao u "agreb a Ristu" ankevića u Bosansku kralinu radi okupljanja navedenih neprijateljskih elemenata—što su ovi i učinili.

U isto vreme inostrani agenti—koristeći svojstva koja je opt. Jevanović imao u organima narodne vlasti i otuda mogućnosti da legalnim formama ostvaruje njihove planove—daju mu sugestije da treba istupati u Narodnoj Skupštini kako bi se optuženi Jevanović sa svojom grupicom afirmirao u zemlji i u inostranstvu i podhranjiva e nade reakcije, a opt. Jevanović, ne odbivši ovakve sugestije, to je i činio.

2. Optuženi Jevanović, uspevši da ekupi eke sebe same šaku inostrani šijuna i protivu narednih elemenata i pešte nije mogao naći nikave podrške u narodu, dana 23 jula 1946 godine, po održanom sastanku sa jednim inostrancem, u putie je pisme i uspostavlje vezu i saradnju sa zakletim neprijateljem naših naroda Vladimirem Mačkom, a preke njega i sa izdajničkom Jugoslavskom emigracijom, koja je za vreme rata služila ekupateru a danas služi kao agentura imperijalistike ispenzije, ojedne velike sile.

Ovim povezivanjem i saradnjem sa Mačekom i ostalim izdajničko-emigracijem optuženi Jovanović i grupa oko njega primili su ulogu agenture inostrane reakcije i postali njene uporište u našoj zemlji za dalje napade za Ustavni demokratski poredak u FNRJ, kao i na njenu spoljnu bezbednost i nezavisnost.

Još ranije optuženi Jovanović je uspostavio vezu sa celom izdajničko-emigracijom u Švajcarskoj i to u licu Jove Jovanovića.

3. Optuženi Jovanović, što je od meseca maja 1946 godine, kada je uspostavio novu saradnju sa agentom inostrane špijunaže optuženim Gažijem i dr., vršio propagandu u prena protivu Ustavnog demokratskog poretka u FNRJ, organizovanjem ilegalnih kružaka, ilegalnim umrežavanjem i rasturanjem raznih publikacija sa neprijateljskom sadržinom, a u isto vreme saradjivao u klevetničkoj i uskaškoj kompaniji jednog dela inostrane reakcionarne štampe liferujući joj materijal za napade na FNRJ.

Izloženim radnjama, koje čine jedno krivično delo, optuženi Dragoljub Jovanović i pot. Franja Gaži, išli su zatim da se putem nasilja ugroži postojeće državne i društvene uređenje u FNRJ, i njena spoljna sigurnost i nezavisnost. Time su optuženi Dragoljub Jovanović i opt. Franja Gaži učinili krivično delo izdaje predviđene u čl. 2 st. 1 Zakona o krivičnim delima protivu naroda i države, a kažnjivo po čl. 4 st. 3 istoga Zakona, pa njih sud na osnovu pomenutih prepisa i čl. 1.5.8 i 9 Zakona o vrstama kazni i čl. 2 Zakona o konfiskaciji

O S U D J U J E:

Optuženog JOVANOVIĆ Dr. DRAGOLJUBA, na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od 9-čet-godine, i na gubitak političkih prava iz čl. 8 od a/ do g/ Zakona o vrstama kazni i pojedini građanskih prava i te prava na penziju i pomoć socijalnog osigurnja u trajanju od 3 godine.

OBRAZLOŽENJE:

/ izostavljeno/

S R A V N I L I:

1.-

2.-

Д. бр. 7079

3,

ОСУЂЕНИЧКИ ЛИСТ

1. Име, очево име и презиме ДРАГОЉЕ СТАВРА ЈОВАНОВИЋ

2. Датум и место рођења 8 априла 1895 год. у Широту

3. Место живљења до осуде Београд

4. Држављанство народност и вера СРП; Србин

5. Занимање раније и последње бив. професор Универзитета

6. Породично стање: ожењен, неожењен
име жене и год. старости, име
деце и год. старости ожењен; двоје женске деце

7. Имовно стање: шта има од имовине и
где, кога је пре осуде издржавао средње

8. Суд који га је осудио датум и
број пресуде Специјално одељење Врховног суда Наро-
дне Републике Србије
пресуда од 8-X-1947 бр. К-2/47.

9. Казна изречена и датум од када
се казна има рачунати 8 октобра 1947 год.
казна се рачуна од 15 маја 1947 год.

10. Датум истека казне 15 маја 1956 године

11. Кратак извод из пресуде (дело за
које је осуђен и мотив извршења дела) издаја - чл. 2 став 1 Закона о
крив. делима прот. народа и државе

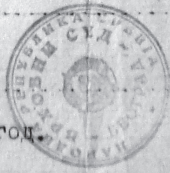
12. Раније осуђиван и колико неосуђиван

13. Физичка способност: развијеност
здравствено стање, физички
недостаци, способност за рад лак
тежи, или тешак; способан за спе-
цијалну стручну врсту рада. добра - добро - наводно има килу (брух)
способан за рад

14. Кратка карактеристика: искрен,
подао, склон бегству или не неискрен, подао, склон бегству

15. ПРИМЕДБА ./.

8 октобра 1946 год.
Београд

Претседник суда
Михаило Ђорђевић
(Михаило Ђорђевић)

Рег. бр. 1284
 Примила у затвор 14. Маја 1947.
 из Београда
 Доручено му дава издржавање
 према закону на слободу.
10. 5. 19 52. г.
 Број акт. Бр. 231/52

Почетак казне 15. Маја 1947. год.
 Свршетак казне 15. Маја 1956. год.

ЛИЧНИ ЛИСТ

Презиме (оцево име) и име осуђеника Јовановић (Јовановић) Драгољуб

година рођења 1895 место и срез рођења Тирати
 место и срез боравка Београд, Бана Јеласића II брачно стање нежен
 занимање д-р професор уметк. народност Србин држављанство СФРЈ
 кога издржавао Са браћом је живео и њу издржавао. Има кућу у Београду

Чланови породице (брачни друг, деца, родитељи, рођена браћа и сестре), њихова имена, занимање, место живљења и година: старости :

1. Снежана, жена, домаћица, Београд
2. Борка, жена, Сидељачица, Београд
3. Милица, жена, Сидељачица, Београд
4. Александар, брат, лекар, Београд
5. Зорка Сиборова, сестра, Београд
6. Надежда, сестра, Београд
7. Радомира Јовановић, сестра, Београд-Лесковац
8. _____
9. Братовица од Фредноштин: један црвен сака и једна велика црна
10. Намивљера - Златано.

Мили апис:

Дулина 163 см.
 лице квадратно
 очи смеђе
 нос црн, јак
 уста црвена
 коса црна
 лево око и лево
 ребр. знаме

нос браћман
 коса проседа
 тело тиско
 отворе подготвије
 зрци недостигор

№ 52 1282 Кривично дело: шпијунажа у користи непријатеља
Висина казне: 9 г. адр. затвора
Почетак казне: 15-IV-47
Крај казне: 15-IV-56
Јовановић (Савре) Драгољуб

Р А Д Н О М Е С Т О	<u>02-20</u>
<u>Дошао у К.Л.Д.-Ср.Митровица</u> <u>Није радио: Изолација</u> <u>Превачен из изолације у радну собу - није радио</u>	<u>15.X.1947</u> <u>15.X.47 22.IX.53</u> <u>22.IX.53</u>

Лични лист (стр 2)

№ 52 1282 Кривично дело: Шпијунажа у користи непријатеља
Јовановић Савре Драгољуб

<u>Датум догађаја</u>	<u>Опис дисциплинске кривиче</u>	<u>дисциплинска казна</u>
<u>25.IV.47</u>	<u>дош. у К.Л.Д. затвор на пров. принцип одласка осуђ. за шпијунажу</u>	<u>саопшеница без казне</u>
<u>7.II.51</u>	<u>Урао нове менижонету</u>	<u>додатно менаџ. са опш. м. без казне</u>
<u>17.X.1953</u>	<u>Разговарао та дисциплинској шетњи</u>	<u>2-месеца без Тосете и пакета</u>

Лични лист (стр 3, детаљ)

 НАРОДНА РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 ДРЖАВНИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВЕ
 КАЗНЕНИ ПОПРАВНИ ДОМ
 Бр. 1882
 8-12-1955 год.
 СРЕМСКА МИТРОВИЦА

ДРЖАВНОМ СЕКРЕТАРИЈАТУ ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВЕ НРС
 / KABINET DRŽAVNOG SEKRETARA /

 БЕОГРАД

Осудjenik JOVANOVIĆ STAVRE DRAGOLJUB, rođjen 1895 godine u Pirotu, živeo u Beogradu, po zanimanju bivši profesor Univerzitetu, OSUDJEN presudom Vrhovnog suda NR Srbije K.br. 2/47 od 7.X.1947 godine na kaznu strogog zatvora u trajanju od devet godina i ograničenja građanskih prava za tri godine, zbog povezivanja sa inostranom agenturom i širenja neprijateljske propagande.

Kaznu izdržava od 15 maja 1947 godine, a ista mu ističe 15 maja 1956 godine.

Jovanović se nalazi kod ovog doma od 14 oktobra 1947 godine. Za ovo vreme disciplinski je kažnjen u dva maha i to u julu 1950 godine kažnjen je jednomesečnim uskraćivanjem posete zbog toga što se u svojoj sobi peo na prozor i provirivao u dvorište i u oktobru 1951 godine jednomesečnim uskraćivanjem posete i primanja paketa zbog toga što je ključaru ukrao novine. Inače po svom spoljnom držanju Jovanović spada u red najdisciplinovanijih osudjenika. Prema ključarima je vrlo korektan i pažljiv.

Smešten je u istoj zgradi odnosno u istom krilu zgrade sa Djurom Djurovićem, Stevanom Moljevićem, Slavoljubom Vranješevićem Ljubom Petrovićem i dr. Sa celom grupom ovom osudjenika Jovanović je bio usamljen od jula do decembra 1948 godine, sa pooštrenim režimom i to: jedan paket mesečno do pet kilograma, bez prava na dopisivanje, bez prava na prijem posete, bez dnevne štampe, bez odlaska na priredbe, bez prava na literaturu, sa skraćenom šetnjom. Od decembra 1948 do januara 1950 godine ovo stanje izmenjeno je utoliko, što su u samici bili po četvorica, imali su pravo na jedan paket mesečno do 10 kilograma i dobili su pravo na dopisivanje. Od januara 1950 do septembra 1953 godine ova grupa osudjenika ostala je izolovana od ostalih osudjenika, ali sa svim pravima koja predviđa Zakon o izvršenju kazni. Od septembra 1953 godine ukinuta je i izolacija.

Za vreme trajanja izolacije Jovanović nije odlazio na rad, niti mu je to dozvoljavano. Medjutim posle ukidanja izolacije dozvoljeno mu je i da radi i da se meša sa ostalim osudjenicima, ali on izbegava rad izgovarajući se da je srčano oboleo, te odlazi na najlakše radove kao na primer trebljenje pasulja, čišćenje krompira i sl. Jovanović sada pretežno se bavi čitanjem i pisanjem. Piše knjigu sa naslovom "Moral u politici" /definitivni naziv knjige još nije dao/ i do sada je napisao oko 3.000.- stranica.

Jovanović je zdravstvenog stanja dobrog, naime njegovo zdravstveno stanje odgovara njegovim godinama starosti. Sa leve strane ima bruh, ali je ovo obolenje dobio još 1938godine. Ovde je predložen za operaciju, ali je on istu odbio. Od dolaska u dom nije bio bolestan, te se nije ni lečio u bolnici, ali povremeno dolazi lekaru radi kontrole srca. U prilogu dostavljamo lekarski nalaz sa pregleda od 8.

./.

Osudjenik Jovanović Dragoljub M.br.1282, lekarski pregled od 8 marta 1955 godine:

Subjektivno: Od uvek je bio zdrav i lekaru je vrlo retko išao. Sklon je nesvestici. U detinjstvu dobio je kilu i posle završenih studija istu je operisao u Francuskoj. U 1938 godini dobio je kilu sa leve strane i istu i danas ima. Od pre rata ima laringitis /hronično zapaljenje grla/. Sada oseća uglavnom tegobe na srcu samo pri jačem zamoru, a kada je na miru ove tegobe ne oseća. Otoka i većeg gušenja nema.

Objektivno: Kod nas u domu nije bio u bolnici, niti je upućivan u koju bolnicu van doma. U januaru ove godine bio je na specijalnom pregledu kod očnog lekara, koji dolazi iz Beograda, ali tom prilikom nisu konstatovane nikakve znatnije promene sem arterijsklerozičnih promena na krvnim sudovima; dobio je naočare i potrebne lekove, a rečeno mu je od strane lekara da ide dvomesečno na kontrolu. Sada s vremena na vreme dolazi domskom lekaru radi kontrole srca i krvnog pritiska.

Sadašnje stanje: Imenovani je dobro uhranjen, boja kože sveže ružičasta. Aktivne kretnje gornjih i donjih udova normalne. Refleksi su živahni. Na grlu hronični laringitis bez drugih promena. Srce: sem nešto tmulijih tonova organskih promena na srcu nema. Krvni pritisak je pre zamora i posle zamora 140/90. Otoka nema. Prema sadašnjem stanju, nadjeno na današnjem pregledu, zdravlje osudjenika Jovanovića odgovara njegovim godinama. Kila sa leve strane ne pričinjava nikakvih tegoba. Predloženu operaciju kile sam je odbio.

8.III.1955 godine.

Domski lekar,

Dr. Barac Kompen
/ Dr.Barac Kompen /

Драгољуб Јовановић, по изласку из затвора, 1956. године

Драгољуб Јовановић са супругом Даном и унуком Срђаном, 1962. године

Драгољуб Јовановић са супругом Даном, 1967. године

Рех.бр.194/07

ОКРУЖНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судија Олге Сокић, председника већа, Славке Михајловић и Сање Агатоновић, чланова већа, у правној ствари подносилаца захтева Срђана Јовановића из Београда и Стеле Дамјановић-Ђирић из Београда, које заступа Милорад Белић, адвокат из Београда, ул.Париска бр.20, ради рехабилитације пок.Драгољуба Јовановића бив. из Београда, по одржаном рочишту од 11.06.2009.године, донео је следеће

РЕШЕЊЕ

УСВАЈА СЕ захтев Срђана Јовановића из Београда и Стеле Дамјановић-Ђирић из Београда за рехабилитацију пок.Драгољуба Јовановића бив. из Београда, рођеног 08.04.1895.године у Пироту од оца Ставре и мајке Тасе, умрлог 23.05.1977.године у Београду, па се УТВРЂУЈЕ да пресуда Врховног суда Народне Републике Србије К.бр.2/47 од 08.10.1947.године у односу на осуђеног сада пок.Драгољуба Јовановића је ништаван од тренутка њеног доношења и да су ништаве све њене правне последице, а рехабилитовано лице Драгољуб Јовановић бив. из Београда се сматра неосуђиваним.

Образложење

Подносиоци захтева су у самом захтеву и током поступка навели да је њихов деда сада пок.Јовановић Драгољуб био предратни професор универзитета, социолог и политичар, један од водећих српских интелектуалаца и лидер Земљорадничког покрета у периоду између два светска рата, а после другог светског рата и посланик у Народној скупштини. Због друкчијих политичких уверења у монтираном процесу осуђен је пресудом Врховног суда Народне Републике Србије на 9 година лишења слободe са принудним радом и на губитак политичких права као и права на социјално осигурање у трајању од 3 године. Предложили су да суд усвоји захтев за рехабилитацију њиховог деде.

У доказном поступку суд је прочитао пресуду Врховног суда Народне Републике Србије објављене у дневном листу "Борба" 09.10.1947.године, извештаје дневног листа "Политика" од 02., 03., 04., 05. и 08.октобра 1947.године о суђењу пок.Драгољуба Јовановића, извод из матичне књиге рођених за предлагаче, извод из матичне књиге рођених за Бојку Јовановић, Дафину Дамњановић, извод из матичне књиге умрлих за Драгољуба Јовановића, допис КПД број 5631 од 28.11.1953.године, уверење Секретаријата за унутрашње послове НО Београд од 30.12.1950.године, изводе из књиге др.Рајка Даниловића "Употреба непријатеља" од 1993.године о политичким суђењим у Југославији од 1941. до 1991.године, као и

изјаву проф.Тодоровић Василија од 10.06.2008.године о сусрету са Драгољубом Јовановићем 29.11.1945.године.

Ценећи наводе из захтева као и изведене доказе у смислу члана 8 ЗПП у вези члана 30 ЗВП, Окружни суд је одлучио као у изреци решења са следећих разлога:

Изведеним доказима је утврђено да су предлагачи унуци пок.Драгољуба Јовановића, рођеног 08.04.1895.године у Пироту од оца Ставре и мајке Тасе, умрлог 23.05.1977.године. Затим, да је пресудом Врховног суда Народне Републике Србије К.бр.2/47 од 08.10.1947.године оптужени Јовановић Драгољуб оглшен кривим заједно са оптуженим Гажи Фрањом за кривично дело издаје јер су "ишли за тим" да се путем насиља угрози постојеће државно и друштвено уређење ФНРЈ и њена спољна сигурност и независност тако што је Гажи Фрања од маја месеца 1946.године примао задатке стране обавештајне службе и преносио поруке окривљеном Јовановићу да под фирмом Селџакодемократског блока одпочне са окупљањем непријатељских елемената, посебно што је окривљени Јовановић био у органима народне власти те су му даване сугестије како треба да иступа у Народној скупштини како би се окривљени Јовановић са својом групом иностраних шпијуна и противнародних елемената афирмисао у земљи и иностранству и потхрањивао наде реакције; да је окр.Јовановић сарађивао са Мачеком и осталом издајничком реакцијом, вршио пропаганду против Уставног поретка ФНРЈ организовањем илегалних кружока, штампајући и растурајући публикације са непријатељском садржином. Предметном пресудом је оптужени Јовановић Драгољуб осуђен на казну лишења слободе са принудним радом у трајању од 9 година и на губитак политичких права и то права на пензију и помоћ социјалног осигурања у трајању од 3 године. Из приложених новинских чланака дневних листова "Борба" и "Политика" из 1947.године произилази да је суђењу Драгољубу Јовановићу даван изузетан политички значај и публицитет. Дневни лист "Политика" је објављивао свакодневни ток суђења а у листу "Борба" као и у листу "Политика" је објављена комплетна пресуда Врховног суда Народне Републике Србије.

Према одредби члана 1 Закона о рехабилитацији ("Сл.гласник РС" 33/06 од 17.04.'06) рехабилитују се лица која су без судске или административне одлуке или судском или административном одлуком лишена из политичких и идеолошких разлога живота, слободе или неких других права од 06.04.1941.године до дана ступања на снагу овог закона, а имала су пребивалиште на територији Републике Србије.

С обзиром на напред утврђено чињенично стање, а имајући у виду само образложење предметне пресуде Врховног суда Србије те ноторне чињенице да је сада пок.Драгољуб Јовановић био политичар, један од лидера Народне сељачке странке, народни посланика а пре хапшења и потпредседник Народног фронта Југославије, овај суд налази да је захтев у овој правној ствари основан. Наиме, имајући у виду ко је био Драгољуб Јовановић, у којим друштвеним

приликама, околностима и времену је био суђен, шта му је стављено на терет, суд је мишљења да је основано указивање подносилаца захтева да је сада пок. Драгољубу Јовановићу суђено из политичких и идеолошких разлога, пре свега како би се Драгољуб Јовановић, због својих политичких ставова и уверења уклонио из политичког и јавног живота, на који закључак несумњиво упућује и сведочење Милована Дедијера у својој књизи "Власт и побуна" а истовремено и да би се заплашила и ућуткала грађанска опозиција.

Из свега изложеног суд налази да су испуњени услови из цитиране одредбе Закона о рехабилитацији због чега је применом члана 5 став 1 истог Закона одлучено као у изреци.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА-СУДИЈА
Олга Сокић, с.р.

ПРАВНА ПОУКА:
Против овог решења
није дозвољена жалба.

За тачност отправка тврди

